

kundige verhouding tussen Nederland en Nederlands-Indië en de ontwikkeling van laatstgenoemd gebiedsdeel')¹ naar het verleden kijkend, de andere ('Staatkundige hervorming van het koninkrijk en Nederlands-Indië')² naar de toekomst.

De eerste nota, het 'Historisch overzicht', was van speciale betekenis in die passages waarin een beeld gegeven werd van de gedachtenwereld der Indonesiërs in de periode welke aan de Japanse bezetting voorafging. 'In het algemeen', zo heette het,

'kan worden geconstateerd dat de voorliefde der Indonesiërs uitgaat naar een politiek, die erkenning van de persoonlijke waarde paart aan beschaafde en ordelijke vormen en dat een politiek van geweld en demagogische volksopruiming vooral voor de meer ontwikkelden weinig aantrekkelijks had' -

dat sloeg, wat de 'demagogische volksopruiming' betrof, op de actie van Soekarno in de tweede helft van de jaren '20 en het begin van de jaren '30. Inderdaad hadden nadien, maar vooral ook door de internerings- en andere dwangmaatregelen van het gouvernement, de Indonesische partijen die op het standpunt van de non-coöperatie stonden, aan kracht ingeboet, maar de door hen als eersten aangeheven leuzen waren blijven leven en dat werd in het 'Historisch overzicht' ook erkend:

'Tenslotte kan door alle veranderingen en avonturen heen, slechts worden geconstateerd, dat het verlangen naar een nationaal bestaan, naar een eigen burgerrecht, naar emancipatie algemeen was en is. Noch het Indonesisch volkskarakter, noch de feitelijke verhoudingen leidden ertoe, dat dit zich (zoals in andere landen) uitte in een 'vreemdelingenhaat'. Individueel waren er (en zijn er steeds geweest) uitstekende betrekkingen tussen de verschillende bevolkingsgroepen, maar de groepen bleven gescheiden en het gevoel van ongelijkwaardige behandeling, van buitensluiting uit de leiding van zaken bij de Indonesiërs bleef een diepere samenhang in de weg staan. Het verlangen naar een eigen naam voor land en volk ('Indonesië' en 'Indonesiërs'), naar een eigen volkslied (*Indonesia Raya*) en vlag, naar een algemene taal (het Maleis) was meer dan politieke leuze of politiek bindmiddel. En al mocht men erkennen dat een plotseling aan zichzelf overgelaten Indonesië misschien zou uiteenvallen of de prooi worden van machtige naburen, de onafhankelijkheid werd oprecht en krachtig gewenst, omdat men alleen daardoor de gelijkwaardigheid en een zelfstandig volksbestaan meende te kunnen verkrijgen.

Alle voormannen van de Indonesische politieke beweging waren en zijn

¹ Tekst: archief AOK, map 'Staatkundige hervormingen Nederlands-Indië 1942-1945'. ² Tekst: a.v.